

Усова А.В.,

студентка юридичного факультету
Сумського державного університету

Колесникова М.В.,

кандидат юридичних наук,
викладач кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки
Сумського державного університету

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЦЕДУРИ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Анотація: У статті розглянуто поняття процедури санації підприємства, як засобу запобігання банкрутства. Досліджено основні недоліки проведення процедури санації.

Аннотация: В статье рассмотрено понятие процедуры санации предприятия, как средства предотвращения банкротства. Исследованы основные недостатки проведения процедуры санации.

Summary: In the article the concept of sanitation procedures enterprise as a means of preventing bankruptcy. The basic shortcomings of rehabilitation procedure.

Актуальність теми. На сьогодні в Україні функціонують підприємства різних форм власності та видів діяльності, які завжди супроводжують різні ризики, зокрема обтяження надмірними боргами, що, у свою чергу, може призвести до їх банкрутства. Розглядаючи питання банкрутства увагу необхідно приділити санації, адже саме вона спрямована на фінансове оздоровлення боржника та відновлення його платоспроможності. Саме тому тема санації є завжди актуальною, також потрібно вчасно встановити, коли підприємство її потребує та яким способом буде найефективніше її здійснити. Своєчасне застосування заходів санації буде сприяти стабілізації економічної ситуації в цілому, адже банкрутство негативно впливає та завдає значних збитків не лише власникам та

кредиторам, а й державі, стаючи причиною зростання безробіття та зменшення податкових надходжень.

Аналіз наукових публікацій. Окремі аспекти проблеми санації підприємств ґрунтовно висвітлені в працях Б. Бекенферде, М. Гелінг, Н. Здравомислова, Х. Зібера, Г. Каузера, Л.О. Омелянович, П.М. Макаренка, В.П. Москаленка, А.М. Поддєрьогіна, І.А. Бутирська, І.С. Каракулова, М.І. Титов, О.О. Терещенка, А.В. Череп, А.В. Чупіса, А.М. Штангрета та інших. Напрацювання цих учених мають вагоме практичне значення і забезпечують подальші наукові дослідження з питань банкрутства та фінансового оздоровлення підприємств.

Метою статті є розкриття сутності та складових процедури санації підприєм-

ства та дослідження проблемних аспектів відносно інституту, що вивчається.

Виклад основного матеріалу. В умовах мінливості та невизначеності ринкового середовища важливим стає питання щодо запровадження заходів, які дали б змогу запобігти фінансовій кризі та банкрутству підприємства. Одним із основних елементів є санація.

Сьогодні в Україні, за даними Державного комітету статистики, кількість збанкрутілих підприємств зменшується. Динаміка зміни частки збиткових підприємств України свідчить про дуже високу кількість підприємств України – на рівні 35–40%, які є збитковими серед загальної кількості підприємств. Розраховані прогнози свідчать про передбачуване зниження частки збиткових підприємств до рівня 30 – 35%, проте темпи зниження дуже низькі 1–1,5% щорічно. Також Державний комітет статистики України надає таку звітність: зі 100 підприємств, які зареєструвалися, «виживають» тільки близько 15, інші в період до п'яти років ліквідуються. Але в умовах невизначеності економічної ситуації та недосконалої законодавчої бази щодо антикризового управління будь-яке підприємство, навіть велике, може опинитись у стані банкрутства. Насамперед це пов'язано з тим, що окремо взяте підприємство не є ізольованим від економіки. Воно співпрацює з іншими суб'єктами підприємницької діяльності, державою, споживачами, що, у свою чергу, впливає на стан підприємства [1, с. 340].

За даними Держкомстату України, найбільша кількість збиткових підприємств зосереджена в Одеській, Дніпропетровській, Житомирській та Харківській областях, а також у містах Київ та Севастополь. У цих областях збиткові

підприємства становлять більше 40% у загальній кількості промислових підприємств регіону [2, с. 214].

Банкрутство на підприємстві – це ще не той стан, коли підприємство перестає існувати. Тому доцільно здійснювати санацію на підприємстві, щоб запобігти ліквідації [1, с. 340].

Термін «санація» походить від латинського *sanare* і перекладається як оздоровлення або видужання. Економічний словник трактує це поняття як систему заходів, що здійснюються для запобігання банкрутствам промислових, торгових, банківських монополій. Санація може відбуватися способом об'єднання підприємства, яке перебуває на межі банкрутства, з потужнішою компанією; за допомогою випуску нових акцій або облігацій для мобілізації грошового капіталу; збільшення банківських кредитів і надання урядових субсидій; перетворення короткострокової заборгованості в довгострокову; повної або часткової купівлі державою акцій підприємства, що перебуває на межі банкрутства [3, с. 98].

Своє тлумачення поняття «санація» має і Національний банк України: режим фінансової санації – це система непримусових і примусових заходів, спрямованих на збільшення обсягів капіталу до необхідного рівня протягом визначеного періоду з метою відновлення ліквідності та платоспроможності й усунення порушень, які призвели комерційний банк до збиткової діяльності або скрутного фінансового стану, а також наслідків цих порушень [4, с. 3].

М.І. Титов в монографії пропонує таке законодавче визначення санації: санація – це оздоровлення неспроможного боржника, надання йому фінансової допомоги з боку власника майна, кредиторів та інших юридичних та фізичних

осіб (в тому числі іноземних), направленої на підтримку діяльності боржника та попередження банкрутства.

Воробйов Ю.Н. висловив свою думку про те, що санація – це система заходів, що здійснюються підприємством самостійно або за рішенням судових органів для недопущення визнання суб'єкта банкрутом та його ліквідації.

Терещенко О.О. вважає, що санація підприємства – заходи фінансово-економічного характеру, які відбивають фінансові відносини, що виникають у процесі мобілізації та використання внутрішніх і зовнішніх фінансових джерел оздоровлення підприємства [5, с. 37].

Визначення санації як економічного поняття зробили відомі зарубіжні економісти Н. Здравомислов, Б. Бекенферде, М. Гелінг – це система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових та соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності підприємства-боржника в довгостроковому періоді. У цьому аспекті необхідно звернути увагу на те, що законодавство Німеччини, Італії, Франції, Швеції, Росії та інших держав, передбачає, насамперед, механізм санації підприємств. Це пояснюється особливостями економічного і соціального розвитку, принципами побудови національних фінансових систем та їх складників – фінансових підприємств [6, с. 2].

В процедурі санації важливо вирішити три задачі. По-перше необхідно обрати засоби відновлення платоспроможності боржника. По-друге підготувати умови для реалізації таких засобів. І потрете виконати всі поставлені задачі і сплатити, погасити заборгованість перед кредиторами. Відповідно до цього і побудована вся процедура санації [7, с. 4].

На стадії санації обсяг прав боржника помітно звужується за рахунок розширення прав арбітражного керуючого: керуючому санацією надається право укладати від імені боржника мирову угоду, цивільно-правові, трудові та інші правочини, розпоряджатися майном боржника відповідно до плану санації та з урахуванням обмежень, передбачених законодавством. При цьому власник майна боржника не в праві обмежувати повноваження керуючого санацією щодо розпорядження майном боржника [8, с. 2].

Тривалість процедури санації – 12 місяців і може бути подовжена не більш ніж на 6 місяців. Основним документом, який регламентує процедуру, є план санації, що складається арбітражним керуючим протягом 3 місяців з моменту введення процедури санації. Потім план санації підлягає розгляду на засіданні комітету кредиторів. Скликати його керуючий санацією зобов'язаний у чотирихмісячний термін з дня впровадження процедури санації. Однак терміни підготовки і схвалення плану санації є занадто тривалими. Фактично керуючий санацією здійснює свої повноваження без плану протягом тривалого (більш ніж 4 місяці) терміну. Таким чином, на саму процедуру санації залишається недостатньо часу порівняно з часом, який витрачається тільки на її схвалення й узгодження.

Разом з тим арбітражний керуючий може відмовитися від невігідних угод тільки в тримісячний термін. У результаті таких дій виникають збитки, які повинні відобразитися в плані санації і сплачуватися за рахунок додаткових джерел фінансування. Однак про інвестування не може бути й мови, якщо сума збитку, яка підлягає оплаті контр-

агентам, перевищує суму коштів реєстрових кредиторів. Також через те, що керуючий санацією може здійснювати угоди з розпорядження майном, може виникнути ситуація, яку прийнято називати «банкрутством банкрута», коли боржник не в змозі виконати зобов'язання, що виникли в процесі зовнішнього керування.

Відновлення платоспроможності відбувається за рахунок залучення засобів:

1. Інвесторів, які беруть на себе виконання зобов'язань компанії перед кредиторами: вітчизняні чи іноземні приватні компанії, держава.

2. Третіх осіб, які надають забезпечення виконання зобов'язань компанії перед кредиторами (гарантійний лист, банківська гарантія тощо): банки, приватні компанії, держава.

Здійснення подібних заходів дозволить компанії зменшити обсяг зобов'язань перед кредиторами або знизити ризик їхнього невиконання. Однак законодавством не передбачена зміна кредитора в процедурі банкрутства (зокрема, санації), що в низці випадків значно ускладнює здійснення цієї процедури [9].

Оскільки санація підприємства пов'язана, як правило, зі скороченням зайвого персоналу, велике значення мають санаційні заходи соціального характеру. Особливо це стосується фінансового оздоровлення підприємств-гігантів або підприємств-міст. У такому разі звільнення працівників може призвести до соціальної нестабільності в регіоні. Саме тому слід вести помірковану політику звільнення у взаємозв'язку із

реалізацією соціального плану проекту санації. Тут можуть бути передбачені такі заходи, як створення та фінансування системи перепідготовки кадрів, пошук і пропозиція альтернативних робочих місць, додаткові виплати з безробіття, надання звільненим працівникам позик тощо.

Поки що процедура санації у справах про банкрутство не набула належного поширення в Україні і застосовується досить рідко. Проте цей процес можуть налагодити вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері санації та банкрутства і підготовка спеціальних фахівців, кваліфікованих у питаннях фінансового оздоровлення суб'єктів господарювання. Адже санація вважається успішною, якщо за допомогою зовнішніх та внутрішніх фінансових джерел, проведення організаційних і виробничо-технічних удосконалень підприємство виходить з кризи і забезпечує свою прибутковість та конкурентоспроможність у довгостроковому періоді [3, с. 99].

Висновки. Таким чином, в умовах фінансово-економічної кризи проведення санації підприємства займає вагомим місце в забезпеченні його ефективного функціонування та підвищення прибутковості. Головною метою санації є фінансове оздоровлення підприємства. Значні проблеми у практичній діяльності щодо здійснення процедури санації, пов'язані, насамперед, з недостатньою правовою регламентацією можливих заходів з відновлення платоспроможності боржника.

Література:

1. Ліснічук О.А. Основні складові механізму санації підприємств України / О.А. Ліснічук // Бізнес Інформ. – 2013. – № 4. – С. 339–345.

2. Череп А.В., Северина С.В. Удосконалення класичної моделі санації підприємств / А.В. Череп, С.В. Северина // Вісник економічної науки України .– 2010.– № 2. – С. 169–171.
 3. Сотникова Г.І. Проблемні аспекти правового регулювання процедури санації підприємств України / Г.І. Сотникова // Управління розвитком. – 2013. – № 16. – С. 97–99.
 4. Омелянович Л.О. Фінансове регулювання санації суб'єктів підприємництва / О.Л. Омелянович // Соціально-економічні проблеми розвитку національного господарства. – 2013. – С. 1–7.
 5. Мехович С.А., Саєнко К.В. Сутність поняття «санація» в системі антикризового управління підприємством / Мехович С.А., Саєнко К.В. // Сборники научных работ НТУ «ХПИ»: Актуальні проблеми управління – НТУ «ХПИ». – 2013. – С. 36–38.
 6. Мельник О.М. Санація в системі антикризового управління підприємством. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bsfa.edu.ua/files/konf2013/teza_melnik_o_m.pdf.
 7. Каракулова І.С. Сучасні аспекти банкрутства підприємств в Україні / І.С. Каракулова // Теоретичні та прикладні питання економіки. Збірник наукових праць. Випуск 20. (за заг. ред. проф. Єханурова Ю.І., Шегди А.В.) – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». – 2009.– С. 188–192.
 8. Бутирська І.А. Правове становище боржника у справі про банкрутство / І.А. Бутирська // Науковий вісник Чернівецького університету. Випуск 682. Правознавства. – 2013. – С. 66–69.
 9. Сафонова Ю.П., Рябко А.В. Проблеми санації підприємств України в умовах світової фінансової кризи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Economics/64403.doc.htm.
- Усова А.В., Колеснікова М.В. Актуальні питання здійснення процедури санації підприємств в Україні / А.В. Усова, М.В. Колеснікова // Карпатський правничий часопис. – Л.: Західноукр. орган. «Центр правничих ініціатив», 2015. – № 9. – С. 115-118